

CITEVA CONTRIBUȚII LA PROBLEMA NUMĂRULUI NOUĂ ÎN FOLCLORUL ROMÂNESC

Pompei Mureșanu

Este binecunoscută împrejurarea că oglindirea greșită a raporturilor dintre individ și forțele naturii a împins în permanență conștiința societăților primitive spre zona misteriosului „dincolo de inteligibil”, unde lipsa cunoștințelor exacte anihila de fiecare dată raționamentul corect, făcînd loc sentimentului de frică despre care se știa încă din antichitate că a „creat zeii”¹ investiți însă curînd după apariția lor și cu atributele caracteristice forțelor sociale² concrete, împotriva cărora omul de rînd nu putea lupta la început decît oferindu-și mîngîierea credinței într-o viață mai bună după moartea trupului³. Apariția divinităților la capătul complicatului proces de personificare⁴ tributar emanațiilor unei fantezii timorate permanent de urmările absenței mijloacelor de producție capabile să înlăture spaimele necunoscutului prin adîncirea cunoștințelor, trebuie considerată ca dovadă irefutabilă a faptului că individul primitiv a căutat să stabilească de fiecare dată causalitatea fenomenelor pornind însă în mod fatal de la premise caracteristice epocilor subevoluate din punct de vedere științific dar tocmai această căutare arată, pe de altă parte, că omul a fost întotdeauna o ființă profund rațională și fără predispoziții speciale pentru admiterea conceptului de „zeu atotputernic” care îi îngredea de la bun început libertatea de acțiune și aspirațiile către fericire. Dovada peremptorie că zeitatea atotputernică și atributele ei s-au născut doar ca răspuns firesc la necesitatea omului de a-și asigura confortul psihic, combătînd stările de anxietate ale necunoscutului, prin explicații menite să populeze domeniul aceluia „dincolo de inteligibil” cu elemente cel puțin definite, dacă nu și controlate, trebuie căutată în perimetrul forțelor de producție a căror evoluție spre formele cele mai adecvate adîncirii procesului cunoașterii s-a materializat de timpuriu pe plan social și religios în scepticismul deosebit de vizibil în primul monument de liberă cugetare din istoria omenirii intitulat „*Convorbiri dintre un dezamăgit și sufletul său*”

¹ Afirmația aparține poetului roman Statius din sec. I e.n., cf. Hainchelîn, Ch., *Originea religiei*, București, 1956, p. 2, nota 1.

² Engels, Fr., *Anti-Dühring*, ed. III-a, București, 1955, p. 350.

³ Lenin, V. I., *Opere*, vol. 10, p. 65, apud Hainchelîn, Ch., *op. cit.*, p. 4.

⁴ Engels, F., *op. cit.*, p. 383—384; *Istoria universală*, I, București, 1958, p. 60.

unde acesta din urmă îl sfătuiește pe un dezgustat de societatea neîn-
durătoare a Egiptului din mileniul II î.e.n să nu se sinucidă deoarece
existența de după moarte este o credință deșartă⁵, afișată apoi ca atare
și în subsidiarul unui „*Cîntec de ospăț*” din aceeași perioadă, în care
creatorul popular recomanda ascultătorilor toate bucuriile vieții pentru
că n-au rămas nici măcar mormintele celor mai slăviți înțelepți și nimeni
nu s-a întors de pe lumea cealaltă, să povestească cum este acolo⁶.
Scepticismul în formele vizibile la cei doi egipteni oproșiți de societatea
mileniului II dinaintea erei noastre a evoluat paralel cu perfecționarea
forțelor de producție spre etapa cînd adîncirea corespunzătoare a cunoș-
tințelor deposeda, treptat, zeitatea tradițională de toate prerogativele
divine și atribuțiile sociale explodînd în cele din urmă pe la mijlocul
sec. XIV î.e.n. în ateismul distructiv al celebrului Amenhotep al IV-lea
Ekhanton care și-a consolidat autoritatea regală slăbind puterea aristo-
crației preoțești din Theba, prin desființarea cultelor strămoșești urmată
imediat de sfărîmarea tuturor statuilor și inscripțiilor dedicate din tim-
puri imemorabile abstractului Amon, precum și de instituirea unei noi
religii oficiale ce adora pe Aton sub forma discului solar ca reprezen-
tare a Soarelui concret și binefăcător pentru toate vietățile pămîntului⁷.
Dacă reforma teribilului Ekhanton oficializa ateismul preexistent în
însăși baza materială a rațiunii, care s-a perfecționat la rîndul ei, acumu-
lînd treptat și prelucrînd experiențe dobîndite prin lărgirea orizontului
cunoștiințelor științifice, sub semnul unui progres tribut ar dezvoltării for-
țelor de producție, antichitatea elenă aplica zeităților din Olimp un tra-
tament a cărui totală lipsă de considerație reiese atît din atitudinea
frumoasei Elena care răspundea cererii Afroditei de a merge în iatacul
lui Paris, cu ironia unor cuvinte ca „Poartă-i nevoia și-aleanul, ai grijă
și apără-l bine / Pînă ce dînsul va face nevastă sau roabă din tine”⁸,
cit și din loviturile de lance administrate de Diomede Tididul concomi-
tent cu sfatul „Lasă războiul, tu fic-a a lui Zeus și du-te... Dacă mai
umbli pe-aici, ia seama să n-ajungi să tremuri / Chiar de departe auzînd
că-i vifor de cruntă bătaie”, într-o împrejurare cînd aceeași frumoasă
zeița „învinețită de chin” și „amețită de otrava durerii”¹⁰ cade în
învălmășeala de sub zidurile Troiei pentru a-l scoate din prima linie pe
Eneas lovit cu un pietroi colțuros într-o regiune a corpului pe care
Homer o numește „noadă”⁹. Dorința de răfuială în confruntări directe
precum și disprețul total față de zeii apăruți la remorca necesității omu-
lui de a-și asigura confortul psihofiziologic înlocuind necunoscutele prin
elemente care să se structureze cel puțin într-o temelie oarecare pentru
raționamente în zona de acțiune a forțelor naturii și relațiilor sociale,
sînt prezentate printre altele și în continuarea episodului precedent, unde
zeița „încinețită de chin” și „amețită de otrava durerii”¹⁰ cade în
genunchi în fața Dionci, iar aceasta nu poate face altceva decît s-o mol-

⁵ *Istoria universală*, I, p. 280.

⁶ *Ibid.*, p. 281.

⁷ *Ibid.* p. 346 și 348.

⁸ Homer, *Iliada*, III, 405—406, București, 1955, p. 83.

⁹ *Id.*, *ibid.*, V, 346 și 344, p. 109.

¹⁰ *Id.*, *ibid.*, V, 346 și 344, p. 109.

comească, resemnată spunându-i : „Rabdă copilo și inimă prinde măacr că te doare / Nu numai tu, ci mulți care șed pe-a Olimpului culme / Am pățimit de la oameni . . . ”¹¹ și amintidu-i apoi, spre deplină împăcare cu sine și soarta, de patima puternicului Ares, când acesta a fost prins de către doi muritori de rînd ce „ . . . puternic în lanțuri / L-au ferecat și la temniță-n chip de aramă-l ținură / Peste un an, de era să se mistuie aci Războilă ”¹². Ateismul înăscut al omului și dorința de răfuială în confruntări personale cu zeitatea ce-i stînjenea, prin însuși existența ei, libertatea de acțiune și aspirațiile către ceea ce putea fi considerat ca ferire și scop suprem în condițiile societății respective își prelungesc firesc existența și într-un episod din *Vechiul Testament*¹³, unde motive neprecizate îl determină pe Iacov să se încaiere cu Iehovah cel atotputernic într-o bătaie nocturnă, care s-a încheiat abia la revărsatul zorilor, când d-zeu a fost nevoit să ceară muritorului să-i „dea drumul că se luminează de ziuă ”¹⁴ ceea ce înseamnă că amintitul Iacov a obținut o victorie clară, de vreme ce și prorocul Ozcea recunoștea mai tîrziu că „ . . . s-a luplat și a fost biruitor ”¹⁵, iar legenda ebraică atribuie supranumelui de Izrail înțelesul fără echivocuri de „tare împotriva lui Dumnezeu ”¹⁶. Ateismul și victoria definitivă a omului împotriva lui Dumnezeu, adică împotriva propriei fantezii terorizate de lipsa cunoștințelor, își vor găsi cea mai strălucitoare exprimare mai întîi în ideile lui Heraclit din Efes a experimentărilor pitagoricianului Archytas din Tarent (sec. î.e.n.), care — spre deosebire de unii șarlatani și fantăști — pare a fi folosit „ca adăpost și refugiu autoritatea și faima lui Democrit ”¹⁷, pentru a înfăptui o adevărată performanță științifică cum era porumbelul mecanic acționat de „suflarea aerului ascuns și închis în el ”¹⁸, precum și în opera lui Titus Lucretius Carus ce îl continua pe Epicur, spunind că natura „ . . . singură lucrează de la sine / Și zeii n-au în ea niciun amestec ”¹⁹, sau că „ . . . sufletul și cugetul, și ele sînt materie ”²⁰, tocmai într-o vreme cînd perfecționarea continuă a forțelor de producție permitea lui Heron din Alexandria să completeze experiența tarentinului menționat printr-un dispozitiv numit „eolipil ” acționat de forța de reacție a vaporilor de apă supraîncălziți²¹. Este întutit să precizăm că afirmația privind autoritatea și faima lui Democrit demonstrează în mod cît se poate de clar că materialismul s-a constituit încă din epoca respectivă foarte probabil atît ca bază teoretică pentru fundamentarea mecanicii științifice prin experimentele lui Archytas²², cît și ca pre-

¹¹ Id., *ibid.*, V, 373—375, p. 110.

¹² *Ibid.*, V, 377—379, p. 110.

¹³ *Facerea*, XXXII, 25—31, Taxil, L., *Biblia hazlic*, București, 1962, p. 140.

¹⁴ Taxil, L., *op. cit.*, p. 138.

¹⁵ *Ibid.*, p. 140, nota 44.

¹⁶ *Ibid.*, p. 140.

¹⁷ Aulus Gellius, *Noptile atice*, X, 12, 8, București, 1965, p. 253.

¹⁸ *Ibid.*, X, 12, 10, p. 254.

¹⁹ *Poemul naturii*, trad. prof. T. Naum, București, 1965, p. 131, apud *Știință, religie, societate*, ecl. II-a, București, 1972, p. 45, nota 5.

²⁰ *Ibid.*, p. 146, apud *Știință . . .*, p. 45, nota 6.

²¹ *Dicționar enciclopedic român*, II, D-J, București, 1962, p. 682.

²² Cf. *Noptile atice*, p. 253, nota 4.

miză absolut necesară climatului intelectual din sec. II e.n. în care avea să apară prima explicație antropomorfă a zeilor ca aceea din „Covoarele” unde Clemens din Alexandria scria că : „Grecii cred că zeii au înfățișări și patimi omenești. Fiecare îi zugrăvește după chipul său, cum spune Xenofan : „Etiopienii (ii socot) negri și cîrni, iar tracii roșcați și cu ochi albaștri”. Tot așa și sufletele zeilor se plăsmuiesc după cum sînt ale lor. Astfel, unii barbari și-i închipuie cruzi și cu apucături sălbatice”²³.

Subliniem în treacăt formularea „și-i închipuie cruzi și cu apucături sălbatice”, reamintim în același context mai întii faptul că ateismul a fost răspîndit la toate popoarele, vechi deoarece el este preexistent în însăși baza inteligenței umane întreținută cu exact aceleași principii nutritive pe toate meridianele globului, apoi că problema superstițiilor și magiei în antichitate nu poate fi abordată decît în lumina ce le-o conferă semnificația rezultată din desconsiderarea zeilor creditați, după cum se știe, cu calitatea de creatori și stăpîni ai lumii care exclude prin accepțiune primordială atît răspîndirea masivă a credințelor în alte forțe supranaturale capabile să determine viața omului, cît și proliferarea practicilor mistice, avînd ca scop să influențeze desfășurarea fenomenelor naturale și sociale controlate de la bun început de către divinitate. Afirmațiile de mai sus sînt valabile și pentru geto-daci cu atît mai mult cu cît Plinius cel Bătrîn scria în sec. I e.n. : „Aș zice că Orfeu a adus cu el, cel dintii, superstițiile magice odată cu descoperirile medicale, dacã Tracia, unde se găsea, n-ar fi fost cu totul străină de magie”²⁴ făptuind însă — după cum se poate observa — aceeași greșeală ca unii dintre etnologii de azi, preocupați de medicina populară românească, numai în măsura în care aceasta justifică calificativul de „medicină magică” în totalitatea ei. Nu insistăm asupra acestui aspect deoarece cercetările de strictă specialitate au demonstrat cu prisosință bazele științifice ale folosirii plantelor medicinale de către țărani români²⁵ precum și rolul de cordial verbal calmant al descîntecelor²⁶ dezvăluind astfel o practică vindecătoare a cărei eficiență recunoscută de herboriștii antici²⁷ și la unii medici din zilele noastre²⁸ este cu totul tributară mentalității reliefate în cursul sec. I e.n. de fragmentul în care Pomponius Mela afirmă că unii dintre geți „cred că sufletele celor care mor se vor întoarce pe pămînt, iar alții socotesc că, deși nu se vor mai întoarce, ele totuși nu se sting ci merg în locuri mai fericite”²⁹, în timp

²³ VII, 4, p. 302 (Stählin, III, p. 16), cf. *Izvoare privind istoria României*, I, București, 1964, p. 639.

²⁴ *Historia naturalis*, ed. F. Littré, II, Paris, 1855, XXX, p. 235, apud Vătămanu, N., *Medicină veche românească*, București, 1970, p. 15, nota 1.

²⁵ V. printre altele Stanciu, V., *Comparație între întrebuințarea populară și cea oficială a cîtorva plante folosite în medicina populară*, Cluj, 1933.

²⁶ V. Vătămanu, N., *op. cit.*, p. 130.

²⁷ V. Dioscorides Anazarbis, *De materia medica*, în *Izvoare...*, I, p. 381—383 și Pseudo-Apuleius, *Herbarius*, în *Izvoare...*, I, p. 381—383.

²⁸ Benkő Jozsefő *Magyar könyvház*, apud Leon, N., *Istoria naturală medicală a poporului român*, București, 1903, p. 19 și Dr. Vajkai Aurél, *Nèpi orvoslás a Borsavölgyében*, Cluj, 1943, p. 12.

²⁹ *Descrierea pămîntului*, II, 2, 18, în *Izvoare...*, I, p. 389.

ce „alții cred că sufletele mor negreșit, însă că e mai bine așa decît să trăiască”³⁰, ceea ce evidențiază în primul rînd o diferențiere semnificativă a credinței despre suflet în două variante contradictorii, apoi existența unui ateism eliberator exprimat prin însăși credința în moartea definitivă a sufletului ce excludea logic necesitatea infernului sau „Cîmpiiilor Yalu” odată cu toate zeitățile care patronau „tărîmul celălalt” în religiile străvechi. Este adevărat că relatarea lui Pomponius Mela se încheie fără a mai reveni la problema aceasta, dar ateismul înăscut al dacilor se evidențiază suficient de bine într-un fragment din „Getice” unde medicul Criton scria că „Prin înșelăciune și magie, regii geților impun supușilor lor teama de zei și buna înțelegere și dobîndesc lucruri mari”³¹, folosind în acest scop și practica de a trimite un sol la marele zeu „cu poruncă să-i facă cunoscute lucrurile de care, de fiecare dată, au nevoie” după cum afirma Herodot³², ceea ce demonstrează în primul rînd rolul de totdeauna al religiilor, apoi faptul că mării preoți ai străbunilor noștri știau foarte bine că poporul nu avea încredere în atotștiința și atotputernicia lui Zamolxis, trebuind să folosească din această cauză un mijloc încă neșemnalat în alte religii antice. Luînd în considerație semnificația unui fragment din Strabon, care scrie că Zamolxis „s-ar fi făcut preot al zeului cel mai slăvit la ei, iar după aceea a primit și numele de zeu” și că obiceiul regilor daci de a se sfătui cu mării preoți „a continuat pînă în zilele noastre pentru că mereu se găsea cineva gata să-l sfătuiască pe rege și aceluia om geții în spuneau zeu”³³, precum și mărturiile lui Menandru despre un get care-și exprima nemulțumirea față de cheltuielile religioase ale femeilor în cuvinte ca „Ne prăpădesc zeii, nu altceva, mai ales pe noi cei căsătoriți. Căci mercu e nevoie să se facă o serbare”³⁴ cu sunete de chimvale și sclave „ce scoteau urlete”³⁵, vom obține în final imaginea unei societăți alcătuită foarte firesc, odinioară, mai întîi din credincioși convinși și de circumstanță însă sufocați cu toții de cheltuielile privind cultul unei divinități fără temple ce pare, de altfel, să fi fost un om zeificat pentru considerente social-politice, apoi din atei a căror existență este demonstrată și de un nivel cultural bine ilustrat prin „Getica” lui Iordanes, unde acesta afirmă că Deceneu i-a instruit pe daci în „aproape toate ramurile filosofiei” învățîndu-i logica și „făcîndu-i superiori celorlalte popoare în privința minții”³⁶, ceea ce a și realizat cel puțin pentru o parte, de vreme ce știm că marele preot a fost în măsură să le deslușească străbunilor noștri mersul planetelor și toate secretele astronomice și cum crește și descrește orbita lumii”³⁷ sau să facă o comparație ca „... cu cît globul de foc al soarelui întrece măsura discului pămîntesc...”³⁸ și de

³⁰ *Ibid.*

³¹ V, (2), / p. 932 în ediția F. Gr. Hist., II B, p. 931—932, fr. 1--8 / în *Izvoare...*, I, p. 509.

³² *Istoriei*, IV, 94, în *Izvoare...*, I, p. 49.

³³ *Geografia*, VII, 3, 5 (C. 297), în *Izvoare...*, I, p. 231.

³⁴ *Ibid.*, p. 229.

³⁵ *Ibid.*

³⁶ În *Izvoarele istoriei României*, II, București, 1970, p. 417.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Ibid.*

vreme ce poporul nostru nu putea realiza una dintre cele mai strălucite civilizații populare decît pornind de la o bază temeinic așezată de către întreaga colectivitate.

Este adevărat, pe de altă parte, că situația din perioada de după părăsirea Daciei de către administrația romană s-a reflectat în adoptarea unor superstiții cum ar fi de exemplu „ielele” sau acele femei veșnic tinere și frumoase care pocesc ori paralizază pe cei ce ascultă cîntecul sau privesc dansurile lor³⁹, dar nu trebuie uitat că la baza numelui românesc al acestor zburătoare jucăușe și răutăcioase se află o formă gepidă sau vechi germană identică cu vechi danezul „elle”, suedez dialectalul „ellen”, anglo-saxonul „ielfe” și n. germ. s. „Elfen”⁴⁰, ceea ce înseamnă că populația autohtonă a împrumutat-o de la migratorii amintiți și, în altă ordine de idei, că străromânii se aflau pe teritoriul patriei noastre înainte de sosirea sclavilor, deoarece cazul contrar ar fi impus logic și firesc forma slavă „vile”⁴¹ pentru aceste duhuri. Dacă sprințarele zburătoare împrumutate din păgînismul vechi german cu colorit nordic s-au păstrat în folclorul românesc mai mult pentru a da un nume celor pe jumătate nebuni sau „luați din ele”⁴² încă neelucidat nici de către medicina modernă, „Joimărița” care apare la fereastră strigînd „Cîlții / Cîlții / Torsa-i cîlții ? / Cîlții dacă n-ai torcat / Mîinile ți le-am tocat”⁴³ nu este altceva decît o alegorie menită să stimuleze hărnicia⁴⁴ fetelor și feciorilor tineri⁴⁵, sperîindu-i cu o iazmă ale cărei întruchipări dintre cele mai diverse și neașteptate⁴⁶ acuză o lipsă de uniformitate tributară fantazărilor neîncorsetate, iar aceasta arată că „supraveghe-toarea torsului” nu exprimă o credință într-o ființă supranaturală bine individualizată, ci că ea a fost invocată întotdeauna doar ca amenințare similară aceleia cuprinsă în „fă ce ți-am spus, dacă nu — vine Bebea” sau „Goața din unghet”, chemate de mame în ajutor pentru ostoirea copiilor după lăsarea întunericului.

În folclorul românesc există de altfel numeroase cazuri cînd exprimarea ideilor abstracte sau a sensurilor ascunse se realizează apelînd adesea la mijloace matematice, cum este numărul 6, a cărui importanță prefigurată de principiul valorii în funcție de poziția în complexul cifric⁴⁷, precum și de posibilitățile rezultate din anumite caracteristici a fost transformată împreună cu celelalte numere de către școala pitagoreică din sec. VI î.e.n. într-o doctrină mistico-esoterică, care afirma că esența tuturor lucrurilor sînt numerele reprezentate la început ca

---

³⁹ Diculescu, Const. C., *Contribuții la vechimea creștinismului în Dacia*. Din istoria religioasă a gepizilor, în *Anuarul Institutului de istorie națională*, III, 1924—1925. Cluj, 1926, p. 359.

⁴⁰ *Ibid.*, p. 360.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² *Ibid.*, p. 359.

⁴³ Bot, N., *Cînepa în credințele și practicile magice românești*, în *AnEtn pe anii 1968—1970*, Cluj, 1971, p. 303.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ *Ibid.*, p. 305.

⁴⁶ *Ibid.*, p. 302—303.

⁴⁷ Lipin, L. — Belov, A., *Cărțile de lut*, București, 1960, p. 306.

realității spațiale⁴⁸, apoi recunoscută de către vechii romani prin instituirea cultului zeiței Nundina, sau patroana numărului amintit și îngrijitoarea copilului la curățirea din a 9-a zi după naștere⁴⁹, dezavuată însă foarte probabil în epoca imperială când perfecționarea cunoștințelor a înlăturat firesc pleiada divinităților mărunte.

Afirmația de mai sus este justificată de faptul că semnificația patratului reprezentat de numărul 9 a fost utilizată de romani independent de credința în străvechea Nundina, pentru a recomanda alegoric respectarea unei condiții absolut necesare ca un banchet sau masă de gală să se transforme dintr-un simplu ospăț destinat celor mai înrași gurmanzi într-un banchet spiritual perfect, unde timpul dintre „intrări” și desert să fie agrementat cu discuții folositoare inteligențelor cultivate. Deosebit de edificatoare în acest sens, este o lucrare intitulată „*Nescis quid vesper serus vehat*” sau „*Nu poți ști ce-ți aduce o seară târzie*” în care Varro își exprima părerea că ospățul poate fi reușit numai dacă oaspeții nu sînt mai puțini decît Grațiile, în cazul meselor restrînse, și „nu mai mulți decît 9” sau Muzele, la banchete, pentru motivul că „se zice cînd sînt mulți că nu-ți convine deoarece mulțimea este de cele mai multe ori gălăgioasă”⁵⁰, de unde rezultă foarte clar că numărul de oaspeți putea să se oprească la oricare altul pînă la nouă, ceea ce arată pe de altă parte că cifra amintită nu avea nici o semnificație magico-mistică și că ea era considerată doar ca limită stabilită prin observații îndelungate și respectată pînă în epoca imperială⁵¹ din necesitatea de a preveni gălăgia și indispoziția provocate de tumult. Lipsa semnificațiilor magico-mistice este demonstrată apoi în opera amintită de fragmentele unde același Varro așează printre alte condiții ce trebuie respectate la ospete și pe aceea ca „... oaspeți să fie aleși în așa fel încît să nu fie nici prea vorbăreți și nici tăcuți fiindcă vorbirea frumoasă trebuie folosită în for sau senat, nu la ospete, și tot așa, tăcerea trebuie respectată în dormitor, nu la ospete”⁵² subliniind în mod special utilitatea discuțiilor generale „despre lucruri plăcute și atractive”⁵³ posibile numai în cazul unui număr mijlociu de oaspeți nu prea gălăgioși și diferențiați din punct de vedere al temperamentului. Amintirea obiceiului ca banchetele să nu aibă mai puțin de trei și mai mulți de nouă invitați s-a păstrat atît în cursul sec. II e.n. cînd Aulus Gellius îl reia pe Varro precizînd și el că „numărul comesenilor poate să înceapă la trei și să se oprească la nouă, astfel încît, cînd sînt foarte puțini, să nu fie mai puțini de trei, iar cînd sînt mulți, să nu fie mai mulți de nouă”⁵⁴ deoarece „nu e bine să fie mulți fiindcă mulțimea este

⁴⁸ *Dicționar enciclopedic român*, III, K-P, București, 1965, p. 764.

⁴⁹ Marienescu, A., *Calindariul romanu*, în *Familia*, anul VI, nr. 9 din 1/13 martie, 1870, p. 98.

⁵⁰ Franciscus Buecheler, *Petronii satirae et liber Priapeorum* (Adiatate sunt Varronis et Seneca satirae similisque reliquiae), tertium edidit, Berolini, apud Weidmannos, MDCCCLXXXII, iterato MDCCCXCV, p. 196.

⁵¹ Kalinderu, I., *Din ale societății înalte romane pe timpul lui Plinius*, în *Familia*, anul XXXVIII, nr. 17/28 aprilie (11 mai), 1902, p. 194.

⁵² Franciscus Buecheler, *op. cit.*, p. 196.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ *Op. cit.*, XIII, 11, 1—3, p. 318.

adesea gălăgioasă"⁵⁵, cât și în sec. IV e.n. la Macrobius care subliniază definitiv lipsa de semnificații magico-mistice a numărului amintit, prin intermediul unor cuvinte ca „dacă-l exceptăm pe președintele acestei reuniuni, văd că voi sinteți, la număr, atîția cite muze sint” precum și prin întrebarea „atunci ce mai umblați să rotunjiți un număr care prin el însuși este desăvîrșit”⁵⁶ pusă de otrăvitul Evangelus molcomit însă imediat de către Ventius Praetextatus cu observația împăciuitoaristă că „prezența voastră ne va ajuta să împlinim numărul muzelor și grațiilor luate laolaltă”⁵⁷ ceea ce arată clar că la banchetele de Saturnalii numărul de nouă oaspeți era depășit fără ca gazda să se neliniștească pe motivul că ar fi încălcat vreo prescripție magico-mistică. Proprietatea numărului 9 remarcată atît de tăios și apăsător de către filozoful cinic Evangelus, a fost utilizată fără nici o urmă de esoterism pitagoreic în folclorul poporului nostru doar pentru a exprima în mod alegoric o stare foarte apropiată de acea desăvîrșire sau perfecțiune intrinsecă unor zicători ca „pentru ochi și nouă minți”, înțelegînd prin aceasta știutorul de carte capabil să priceapă orice, sau „a avea nouă guri” pentru caracterizarea lapidară a unui om extraordinar de pretențios, „a avea nouă vieți” cu nuanțe admirative pentru o rezistență deosebită, precum și „a avea nouă băieri la pungă” ce trimite imediat la ideea unui ins aproape desăvîrșit de zgîrcit sau „a fi în al nouălea cer” pentru culmea fericirii⁵⁸. Pornind de la întrebarea cinicului Evangelus precum și de la semnificația intervenției împăciuitoariste a lui Praetextatus cărora li se adaugă firesc înțelesul zicătorilor menționate mai sus, nu putem fi de acord cu formulări ca „număr magic”⁵⁹ sau alte variante⁶⁰ deoarece repetarea de cite nouă ori a 52,2% din totalul descîntecelor utilizate în Munții Apuseni⁶¹ poate fi explicată din punct de vedere științific prin constatarea că aceasta contribuie foarte firesc la apariția unei stări de liniște somnolentă golită de orice gînduri, în care se poate realiza o sugestie benefică vehiculată spre bolnav prin simetria versurilor compuse în așa fel încît alternanța dintre silabele cu accente tari și cele liniștitoare să producă o stare tranzitorie ușor de altoit spre final cu credința într-o vindecare întrevăzută, de altfel, încă de la apariția doftoroaiei. Credem că afirmația noastră se susține atît pentru motivul că șapte dintre descîntecelile din regiunea amintită se spun doar o singură dată iar altele 6 se repetă de cinci ori⁶² ceea ce elimină ipoteza credinței în puterea magică a vreunui număr oarecare acreditînd astfel ideea repetițiilor în vederea obținerii stărilor tranzitorii, cât și pentru faptul că în folclorul românesc 9 este utilizat adesea ca alegorie reali-

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ *Saturnalia*, I, 7, 12, București, 1961, p. 59.

⁵⁷ *Ibid.*, I, 7, 13, p. 59.

⁵⁸ Toate zicătorile, cf. *Dicționarul limbii române literare contemporane*, III, M-R, București, 1957, p. 224.

⁵⁹ Pavelescu, Gh., *Cercetări asupra magiei la românii din Munții Apuseni*, București, 1945, p. 40.

⁶⁰ Aga V., *Simbolică biblică și creștină*, Timișoara, 1935, p. 222.

⁶¹ Pavelescu, Gh., *op. cit.*, p. 100.

⁶² *Ibid.*

zată prin trimiterea subsidiară la semnificația conferită de poziția în complexul cifric absolut suficientă pentru a exprima sentimente de intensitate neobișnuită care iradiază peste spații cu valori apropiate de infinit cum se întâmplă în cazul strofelor „Mindro, de dragostea noastră / Înflorit-o pom în coastă ... Mirosind a noua țară / A ruje ș-a scorțișoară”⁶³ sau „Om ca barlea nu se vede ... / Poți să cauți nouă mări / Nouă mări și nouă țări”⁶⁴. În același sens pledează apoi utilizarea cifrei 9 în diferitele variante ale legendei despre căsătoria Soarelui cu Luna unde alegoria din versurile „... eu mi-am umblat Lumea-n lung și-n lat / ... Măre nouă ai / Tot pe nouă cai” sau „Eu, Iano, am umblat / ... Ca săgeata și ca vîntul / Nouă ai pe nouă cai” ori „Mult mi-am trepădat / Oleo, nouă ai / Tot pe nouă cai”⁶⁵ trimite imediat la relația spațiu-timp subînțeleasă de către cultul Vettius Praetextatus prin formularea „timpul este o unitate de măsură precisă dedusă din rotațiile cerului”⁶⁶ ca unitate dialectică a cărei semnificație conexată la aceea a zicătorilor menționate mai sus demonstrează că poporul român a moștenit de la o generație la alta cunoștințe trunchiate din matematica antică, deoarece altfel este imposibil de crezut că țărani neștiutori de carte ar fi fost în măsură să intuiască și să folosească proprietățile numărului nouă greu de observat chiar și pentru un intelectual nespecialist din zilele noastre. Afirmatia privitoare la moștenirea antică este fundamentată de asemănarea generală cu o variantă culeasă de la românii din Serbia la care amănuntele se deosebesc față de cea daco-română prin formularea „Și tot să te duci / Nouăzeci de ani / Pe optzeci de cai / Și tu ca să umbli / Tot țara-n cruciș / Frate-n curmeziș ... / ... Și el se ducea / Nouăzeci de ai / Pe optzeci de cai”⁶⁷ ce arată pe de altă parte că legenda s-a născut din același substrat diferențiindu-se însă pe parcurs prin locul diferit de dezvoltare al celor două civilizații.

Încheiem aci considerînd, deci, că a descoperi semnificații magico-mistice aproape în fiecare gest sau manifestare de artă populară nu înseamnă altceva decît a căuta originalitatea, cu orice preț, în douna unei realități despre care se știe foarte bine că nu justifică situarea creatorilor de civilizații străvechi pe aceeași treaptă evolutivă cu omul de la începutul epocii de piatră.

⁶³ *Dicționarul ...*, p. 224.

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ Pamfile, T., *Cerul „podoabele lui după credințele poporului român*, București, 1915, p. 114, 120 și 125.

⁶⁶ Macrobius, *Saturnalia*, I, VIII, 7, București, 1961, p. 65.

⁶⁷ Giuglea, G., Vîlsan, G., *De la românii din Serbia*, p. 216 ș.n., apud Pamfile, T., *op. cit.*, p. 139.

SOME CONTRIBUTIONS TO THE PROBLEM OF „NUMBER NINE“ IN THE ROUMANIAN FOLKLORE

S U M M A R Y

After presenting some testimonies concerning the atheism manifested by the bearers of different civilizations in antiquity, the author makes an analysis of some of the most significant evidences about the and religious scepticism of the Getic-Dacian population. The author shows, for instance, that the belief in wicked fairies („iele“) has been borrowed from the superstitions of a Germanic population temporarily settled on the territory of our country. This fact would demonstrate, that the ancient Roumanians always lived on the northern bank of the river Danube since their arrival after the Slavs would imply the employment of the Slav form „vile“, for the name of those demonic beings. The atheism of the ancestors of the Roumanian people is perfectly justified not only by the materiality of the basis of human reason itself, but also by the fact, that the Getic-Dacians were „superior to the other peoples with regard to their wits“ by a special inclination to exact sciences, f.i. the astronomy; they knew “to what extent the globe of the sun is greater than the measure of the northern disc” (after Jordanes), this fact representing a remarkable performance for that period. Remnants of our ancestors' science have been transmitted through generations up to the Roumanian peasants of our days who would use, in an allegorical manner, the different features of „number nine“ in order to express the notion of „perfection“ or „completion“ as well as the relation space-time in phrases like „to be in the ninth heaven“, „to have nine strings at the purse“, through „nine seas and nine countries“ and „I walked ... ' ... nine years on nine horses“. In this way, a direct connection may be stated between these phrases and the features of number 8, already known by the Roman intellectuals in the time of Macrobius.